

Lucia Țurcanu, februarie 2010, VATRA

Despre ce grăiesc armele?

Arme Grăitoare

Emilian Galaicu-Păun

editura CARTIER, 2009

Am început să-mi dau întâlnire cu poezia lui Emilian Galaicu-Păun încă de pe la anul trei de facultate, când mă gîndeam la o teză de licență despre optzeciștii basarabeni. Apoi, scriind această teză, m-am văitat nu de puține ori deasupra cărților sale, de aceea îi dau perfectă dreptate lui Șerban Foarță atunci când afirmă, în postfața la volumul *Arme grăitoare* (Cartier, 2009), că Emilian Galaicu-Păun este „unul dintre cei mai dificili poeți ai noștri”. Într-adevăr, poezia lui Emilian Galaicu-Păun este o poezie dificilă, pentru că este o poezie cu hrube, cu hudite, cu o multitudine de ramificații sintactice, lexicale, semantice. Este o poezie din al cărei labirint nu reușești să ieși dacă nu citești cartea/ cărțile pînă la capăt. Iar când crezi că ai găsit drumul corect și-o iei înainte, înțelegi, ajungînd la ultimul vers, ca ai ieșit altundeva, nu acolo unde ai bănuț (naiv cititor!) că vei ajunge. Și exclami, asemeni poetului: „N-a fost să fie!” Pui punct și-o iei de la capăt.

Cu altă ocazie, scriam (parafrazîndu-l pe Emilian Galaicu-Păun, care, la rîndu-i, îl parafraza pe Durrell – „A scrie un poem e ca și cum ai încerca să prinzi o șopârlă fără să-i rupi coada”) că încercarea de a înțelege poezia autorului *Yin Time*-ului (-lor?) e asemeni efortului de a prinde o șopîrlă fără să-i rupi coada. Acum, citind/ recitind textele acestui autor, am tot mai mult senzația că joc șotronul. Doar că pietricica este împinsă de altcineva – de **(po)em**, se pare – din căsuță-n căsuță, de la o referință culturală la alta, de la un joc de cuvinte la altul. Iar eu, cititorul, stau (într-un picior, firește, pentru că nu am la îndemîină toate armele livrești de care s-a slujit poetul) și încerc să sar după pietricică (morgana, i-aș zice). Și când mi se pare că iată-iată voi atinge-o și voi împinge-o mai departe așa cum trebuie, ea se face nevăzută și mă lasă să stau într-un picior în mijlocul acestei imense texturi, care „... mă ia-ntre// paranteze. – așa cum fac roata băieții și fetele, prinși după umeri/ de mijloc, la horă,// ca un brîu de la trei ierarhi. – înălțîndu-mă/ înlănțuind-o pe mîini și picioare, c-un lanț adn./ – cîte brîie, atîtea motive, nu-s două la fel! – și niciunul nu-i fără pereche”.

Cartea *Arme grăitoare* nu este o excepție în acest sens. Amestecul de referințe culturale, biografism și poezie a banalului cotidian, jocurile de cuvinte, expresiile în diferite limbi,

trucurile prozodice conferă textelor aceeași structură labirintică, punând cititorul la grea încercare. Tonul acestui joc scriptural/ lectorial îl dau Beidao, Virgil Mazilescu, Mihai Ignat, Jacques Brel, Cezar Ivănescu, Cesare Pavese, Serge Gainsbourg, Lao Zi (sînt modelele declarate, iar celelalte, nenumărate, străbat palimpsestic versurile și îi întind capcane cititorului). Cu toate acestea, în volumul respectiv, mai exact în secțiunea *Poeme de pe urmă* (conținând texte publicate anterior în revista *Vatra*, la rubricile „Arme grăitoare”, „Carmen saeculare” și „Tolle lege”), poetul, dacă nu renunță definitiv, exploatează totuși mai rar acea sintaxă hard specifică volumelor anterioare. Acum, el mînuiește, se pare, o sintaxă împlînzită, cu mai puține paranteze (pătrate sau rotunde), jocuri holorimice și palindromice, semne de întrebare și exclamare. Deloc însă mai puțin densă în semnificații.

Emilian Galaicu-Păun își construiește cu scrupulozitate clasicistă cartea: fixează ființialul în literatură/ scriitură (sau poate invers? – *avant là, l'êt(t)re*), prin „*carte nu știe, ce numai iscălitura învățase de o făcă*”, uimește prin *Poeme de pe urmă*, reîmprospătează memoria prin *Poeme reciclate* și își încheie mesajul prin clasicizata *Vaca* (plasată în *addenda*, împreună cu traducerea în limba engleză). Iar în centru – *point d'orgue* – *Figură în repaos*, confirmînd, încă o dată, dimensiunea mesianică a poeziei galaichiene.

Poemele din *Arme grăitoare* ar putea fi organizate în jurul cîtorva teme, majoritatea explorate de Emilian Galaicu-Păun și în volumele anterioare.

În mare parte din poeme, este prezent și biografismul, și erotismul, și referința la istoric și politic. După ce reconstituie, la modul poetic, istoria intrării sale în lume „ieșea-n altă poză și mama cu pruncul (pe verso, un scris caligrafic: „tăticului meu scump de la feciorașul emil. 4/VIII - 64”)” (*blitzlicht*), Emilian Galaicu-Păun valorifică din plin motivul unului înjumătățit, încercînd parcă să reconstituie/ să reîntregească eul disecat altădată: „jumătate în mâinile domnului,/ pe jumătate dat dracului” (*passager*); „eu sunt fratele meu cainabel” (*blitzlicht*). De fapt, eternul mit al Androgenului este revalorificat prin fuzionarea cu alte mituri sau raportarea la contexte inedite. Totodată, este reluat motivul poeziei/ literaturii ca hemografie. Pentru Emilian Galaicu-Păun, actul creației înseamnă scriere cu sînge, altfel zis epuizarea sinelui în/ prin poezie: „puțin mai lipsește și unul va-ncepe să scrie cu sîngele altuia” (*passager*). Adevărate poeme hemofage sînt *passager, sang d'encre, une histoire d'amour: la dame aux ours*.

Fie că scrie despre actul poetic, fie că evocă istoria sau social-politicul, fie că alcătuiește o poezie de dragoste, Emilian Galaicu-Păun, apelează la un limbaj erotizat/ sexualizat. Utilizînd acest tip de limbaj, poetul își exprimă, probabil, supărarea față de evenimentul istoric, văzut ca un act erotic agresiv, ca un viol: „istoria trece cu pas de femeie: în '89, pe 7 noiembrie, -n timpul paradei/ militare, culcată sub tancuri, alături de alte o sută, luată-n căruță de/ ofițerul ulise ieșind din cei (cîți?) cai-putere pîn' la epoleți: „ăsta calcă, nu fute!”;/ ridicată-n picioare în '91, o dată

cu statul, golem scris/făcut cu/ degetul în țărână, să-i vină doar numele: „r(î)m(a)”; să nu i se vadă/ semnul fiarei? *waricele*? de pe picioare, cu cizmele de cernoziom trase pînă/ peste ochi (*Requiescat in pace!*); pe drumuri (nici unul nu duce la roma/ decît *via albania!*)-n ultimii ani; adunată/ cu genunchii la gură, cum și-ar legăna, abia ruți de la țîță, doi gemeni” (*tanka*). Actul poetic, scriptural sau lectorial, la fel, se identifică, în poezia lui Emilian Galaicu-Păun, cu actul erotic și invers: „alfabetele cresc în prostie-ntre coapsele fetelor la pubertate – mai crețe, mai linse,/ cum dă dumnezeu/ (cîte fete în floare, atîtea culturi: de la vița-de-vie la trestia de zahăr)/ și-atunci, din instinct de/ reproducere, mîna se trage la scris /.../ metafizica sexului/ răzbunată de (y)ingineria genetică, scrisul de mînă ingenuu pîn’la un punct (pe i, de la/ inghinal) lasă loc scriiturii, perversă (de la păr la puță). și iar/ alfabetele cresc în prostie-ntre coapsele fetelor la pubertate – mai crețe, mai linse, cum dă... și așa și/ tot așa: alfabetele cresc, dau în floare, rodesc – fiecare pre limba cui o – pîn-ajung la... punct și/ de la capăt” (*poem G(eo)-p(olitic)*). Sîntem martorii unei textualizări a erosului și erotizării a textului.

Un alt grup de texte (sînt patru poeme) ar intra în categoria poeziei morții. *Un metru de vodcă la cub*, (*poem cu vedere de stînga*, *autoportret cu ochelari de ceai*, *Figură în repaos* sînt poeme de un dramatism profund și sincer, constituind punctul culminant al cărții. Dacă în alte cărți ale lui Emilian Galaicu-Păun, tema morții este abordată tangențial, moartea însemnînd dispariție întru mîntuire, aici, moartea este trăită îndeaproape, este materializată, însemnînd dispariția persoanelor concrete, a prietenilor, „comeseni (de scris)”. Poetul nu practică retorica tradițională a morții, ci inventează o nouă retorică (o antiretorică, pentru că renunță la patetism și lamentare, dimensiuni proprii, în general, acestui tip de poezie). Emilian Galaicu-Păun face uz de instrumentariul poeziei banalului cotidian, de discursul voit prozaizat atunci cînd scrie despre „umbrele dragi”. Emoția însă nu devine din această cauză mai puțin intensă, ci, dimpotrivă, e mai autentică. Astfel, pe cît de transparente par, pe atît de profunde sunt versuri de tipul: „atîta tovarăș/ de pahar am avut eu la viața mea – moartea lui ca pe-o cinzeacă m-a dat peste cap./ (paranteză deschisă: decembrie 1950 –/ februarie 2005, paranteză închisă) cît linia de orizont este gura paharului. Nimeni nu/ toarnă, frate?” (*un metru de vodcă la cub*). Văzută prin prisma cotidianului, moartea devine palpabilă. Descrisă în imagini baudelairiene, moartea, evocată în chenar, este de o concretețe violentă: „înainte s-ajungă, la capătul drumului, oale și-ulcele, mai are să – zamă/ de hîrleț, răcitură de scînduri, potroace de viermi – taci din gură și-nghite! / „ca un cîine!” (de două ori) fără putință să miște pe nimeni. trecut pe curat/ (sub un număr – în numele legii! –, chiar dacă-n registrul cu morți) prima dată./ ofițerul le face-alor săi semn că pot să-l acopere. numărătoarea (lui) s-a încheiat:/ „cine-i gata îl iau cu lopata!”” (*poem cu vedere de stînga*). Alteori, moartea este acceptată cu calm, ca un scenariu al propriei arderi: „(se cheamă/ că-mi fac autoportretul, scriind despre umbrele dragi/ – aurel, cristian, ioan horațiu, iustin,

mariana – asemeni acelu/ pictor renascentist care-și portretiza în ședințe nocturne clienții, la flacăra/ lumînărilor bine înfipite într-o pălărie – un adevărat policandru – pe care/ n-o scotea de pe cap decît pentru-a schimba lumînările arse, consumul/ de lumină – atît! – dînd valoarea tabloului. altfel spus, arderea/ de tot intră în prețul lucrării. adică, la treișpe, opt, șase, doi, cîteva luni de/ ani-lumină – și numărătoarea nu s-a încheiat –/ de la trecerea lui aurel, cristian, ioan horațiu, iustin, mariana,/ scriu pe linia stingerii, io, caligraful de umbre)” (*autoportret cu ochelari de ceai*). În poemele din *Arme grăitoare*, moartea nu e interpretată ca o noțiune abstractă sau ca un dat care trebuie abordat la modul filosofic, ci ca o realitate concretă, trăită cu toate simțurile. Chiar și moartea cristică înseamnă redimensionare a simțurilor/ materiei. Iar limbajul în care este evocată această temă frapează prin claritate și precizie. În acest context, asumîndu-mi riscul de a părea anacronă în ceea ce privește utilizarea termenilor, voi afirma că *Figură în repaos* este capodopera volumului. Scrise într-un limbaj simplu, lipsit de orice prețiozitate, cele 33 $\frac{1}{3}$ de versete ale poemului sînt de o percutanță rar întîlnită azi în literatură.

În cele din urmă, în a treia categorie de texte ar intra *Poeme reciclate*, în centrul cărora se află ea – fecioara/ femeia/ poetica/ poezia. Aceste texte sunt arte poetice în care autorul definește relația dintre eu și poezia-femeie sau femeia-poezie. În artele poetice ale lui Emilian Galaicu-Păun (sau în poeziile despre poezie) se impune un discurs antropocentric și erotizat totodată. Este un discurs ce plasează în centru ființa care scrie. Eul-poet apare ca un răstignit pe crucea literaturii, dar și ca amantul literaturii/ poeziei. Rezultatul comunicării erotice cu foaia albă, pe care se întrevăd, palimpsestic, urme ale altor concubinaje este poezia însăși. Erosul („de la creier la sex pusă șira spinării lanț de bicicletă să schimbe vitezele, dragostea mea./ bicicletă pe nume dorință. mișcarea/ cîntărită a mîinii ei care conduce – în timp ce o facem pe/ animalul cu două spinări –, cînd abia atingîndu-i vertebrele cînd strecurînd-o/ printre degete ca pe un șir de mătănii, comunică spațiului timp.”), ca și poieinul („a scrie cum ai respira. cum ai face/ respirație gură la gură făpturii de apă-aruncate pe țărnam care (nu mai) visează la cer, pînă cînd/ îți întoarce sărutul/îi simți limba-n gură, străină, apoi ca pe-a ta. pînă cînd diafragma/ se transformă-n placentă. cuvîntul pe care-l rostești fie *unul/ născut, nu făcut*”), sînt experiențe ritualice în care poate fi implicat numai cel inițiat/ consacrat („pe unde cîndva mi-au căzut/ epitetele s-a îngrășat cernoziomul s-au săturat niște cîini înfloresc/ orhidei de o parte și de-alta a poeziei mele, potecă îngustă pe care/ îmi duc trupul la moarte de mînă – să nu rățăcească să nu-i fie teamă –/ ca pe-un frate minor prima dată la prima femeie a lui. cînd în cale-mi/ iese-o turmă de porci mă imploră: „trimite-ne-n fratele tău, să intrăm în/ el” „*duceți-vă!*”). Astfel, viața, erosul, literatura sînt, conform poeziei lui Emilian Galaicu-Păun, dimensiuni intercomplementare.

Rama poemelor din *Arme grăitoare* o formează „*carte nu știé, ce numai iscălitura învățase de o făcé*” și *Vaca*. De ce reia autorul aceste texte de la volum la volum? Probabil,

pentru că sînt poeme ce amplasează eul într-un anumit spațiu și în istorie. Sînt poeme ce dezvăluie biografia poetică a eului și îi confirmă identitatea.

În concluzie, e de menționat că Emilian Galaicu-Păun este adeptul tehnicii poetice a acumulării. El pare să-și scrie poemele asemeni suprarealiștilor, sub dominația dicteului automat. Odată declanșat procesul creației, fiecare imagine dă naștere unei imagini noi, care naște o altă imagine ș.a.m.d., ș.a.m.d., pînă cînd este edificat mitul poetic. Poemele, la rîndul lor, se varsă unul în altul, concresec, apoi se ramifică, pentru a crea cartea. Sînt poeme cu memorie, poeme palimpsest, în cazul cărora orice încercare de descifrare a unei imagini înseamnă scufundare în apele fără fund ale istoriei literaturii. Imperiul poemului galaichian își desfoliază pe rînd straturile și substraturile componente (niciodată pe toate), manifestîndu-se ca o alcătuire eterogenă. Consumatorul de poezie nu trebuie să se lase intimidat de această „mixtură” (mă gîndesc și la celebra comparație lucrețiană), asimilînd-o complice și participînd la crearea sensului alături de poet.

Așadar, de ce trebuie citită poezia lui Emilian Galaicu-Păun? Pentru că este o poezie care desfată intelectul, care, după lectură, te lasă cu mai multe întrebări decît răspunsuri. Dar oare nu asta este funcția adevăratei poezii?